

2016. aasta ülevaade Euroopa Inimõiguste Kohtusse Eesti Vabariigi vastu esitatud individuaalkaebuste kohta

Ülevaate on koostanud Vabariigi Valitsuse esindaja Euroopa Inimõiguste Kohtus Maris Kuurberg Välisministeeriumi juriidilisest osakonnast (maris.kuurberg@mfa.ee, telefon 6377400). Ülevaates käsitletakse individuaalkaebusi, mis on esitatud Eesti Vabariigi vastu Euroopa Inimõiguste Kohtule Euroopa Nõukogu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni alusel. Ülevaade koosneb järgmistest jaotustest.

Kokkuvõte

1. **Üldinformatsioon arengutendentsidest Euroopa Inimõiguste Kohtus**
 - 1.1 *Statistikast*
 - 1.2 *EIKi reform*
 - 1.3 *Euroopa Liidu ühinemine konventsiooniga*
 - 1.4 *Muu Eesti tegevus seoses EIKiga*
2. **2016. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud sisulised otsused**
 - 2.1 *Kalda vs. Eesti*
 - 2.2 *Kashlev vs. Eesti*
 - 2.3 *Lähteenmäki vs. Eesti*
 - 2.4 *Mihhailov vs. Eesti*
 - 2.5 *Pönka vs. Eesti*
 - 2.6 *Avotinš vs. Läti*
3. **2016. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud otsused kaebuste vastuvõetavuse kohta**
 - 3.1 *A.V. vs. Eesti*
 - 3.2 *Loog vs. Eesti*
 - 3.3 *Ausad Valimised MTÜ vs. Eesti*
 - 3.4 *Savisaar vs. Eesti*
4. **2016. aastal kinnitatud sõbralikud kokkulepped**
 - 4.1 *Gansen vs. Eesti*
 - 4.2 *Kondratjev ja Kondratjeva vs. Eesti*
5. **2016. aastal kaebuste kohtuasjade nimistust kustutamised**
 - 5.1 *Randmaa vs. Eesti*
6. **Eesti Vabariigi suhtes tehtud kohtuotsuste täitmine**

Kokkuvõte

2016. aastal suurenes Euroopa Inimõiguste Kohtus (edaspidi *EIK*) menetlemisel olevate kaebuste arv 32 %. See on murelikuks tegev tendents, kuna kaebuste arv tõuseb sisulist arutelu vajavate kaebuste arvelt. Suurima kaebuste arvuga riigid on jätkuvalt Ukraina, Türgi, Ungari, Venemaa, Rumeenia ja Itaalia. EIKi võimaliku reformimisega seotud töö jätkub Euroopa Nõukogu (edaspidi *EN*) ministrite komitee ekspertgruppides, kuid hetkel suuremaid muudatusi ette näha ei ole.

2016. aastal möödus 20 aastat Eesti poolt konventsiooni ratifitseerimisest, mistõttu oli Tartus toimunud 34. Õigusteadlaste päevade üheks peateemaks inimõigused. Konverentsil osales EIKi president Guido Raimondi.

2016. aastal valis Eesti uued EIKi *ad hoc* kohtunikud.

Eestil on jätkuvalt pooleli Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi *konventsioon*) 16. protokollil ratifitseerimise menetlus.

Kuna Eesti on 2017. aasta teises pooles Euroopa Liidu Nõukogu eesistuja, peab Eesti tegelema Euroopa Liidu inimõiguste konventsiooniga ühinemise teemaga.

2016. aastal lahendas EIK 215 Eesti vastu esitatud kaebust, neist 12 otsust on avaldamisele kuuluvad sisulised või vastuvõetamatuks tunnistamise otsused. EIK tegi viis sisulist otsust (*judgments*). *Kalda vs. Eesti* asjas leidis EIK, et Eesti on rikkunud sõnavabadust (konventsiooni artikkel 10), kuna eluaegsele kinnipeetavale ei võimaldatud vanglas juurdepääsu veebilehtedele, mis olid vajalikud tema õiguste kaitsmise tagamiseks. *Kashlev vs. Eesti* otsuses leidis EIK, et Eesti ei ole rikkunud õigust õiglasele kohtumenetlusele ega õigust tunnistajate küsitlemisele (artikli 6 lõige 1 ja lõike 3 punkt d), kuigi ringkonnakohus tegi tõendeid teisiti hinnates maakohtust erinevalt süüdimõistva otsuse ilma tunnistajaid uuesti välja kutsumata. Ka *Lähteenmäki vs. Eesti* otsuses leidis EIK, et Eesti ei ole rikkunud õigust õiglasele kohtumenetlusele ega süütuse presumptsiooni (artikli 6 lõiked 1 ja 2), kuigi otstarbekuse kaalutlusel lõpetatud kriminaalmenetlusele järgnenud tsiviilkohtumenetluses toetuti kriminaalasjas tehtud lahenditele kui tõenditele. *Mihhailov vs. Eesti* asjas leidis EIK ebainimliku ja alandava kohtlemise keelu ja vastava uurimiskohustuse (artikkel 3) rikkumise, kuna Eesti ei olnud uurinud kiiresti, kohaselt ja sõltumatult kaebaja kaebust politseivägivalla peale. *Pönka vs. Eesti* kohtuasjas leidis EIK, et Eesti on rikkunud kaebaja õigust õiglasele kohtumenetlusele (artikli 6 lõige 1), kuna maakohus ei põhjendanud tsiviilkohtumenetluses, miks ta ei rahulda kostja (EIKis kaebaja) taotlust tema ja tunnistajate istungil ärakuulamiseks. Lisaks tegi EIKi suurkoda otsuse asjas, mille menetlusesse sekkus Eesti Läti toetuseks kolmanda isikuna. Asjas *Avotinš vs. Läti* asus EIK seisukohale, et Läti ei ole rikkunud õigust õiglasele kohtumenetlusele (artikli 6 lõige 1) olukorras, kus Läti kohus tunnustas ja pööras täitmisele Küprose kohtu otsuse, kuigi kaebaja ei olnud osalenud Küprose kohtu menetluses.

Neli Eesti vastu esitatud kaebust tunnistas EIK vastuvõetamatuks. Kohtuasjas *A.V. vs. Eesti* leidis EIK, et Eestis on tervishoiuteenuse osutamise käigus surnud isiku surma põhjuste selgitamiseks olemas erinevad õiguskaitsevahendid, kuid kaebaja ei ole neid ammendanud (kaebus puudutas konventsiooni artiklit 2, õigus elule). Otsuses *Loog vs. Eesti* pidas EIK Eesti vanglate isikuarve süsteemi põhjendatuks (kaebus seondus

konventsiooni 1. protokolli artikliga 1, vara kaitse, ning konventsiooni artiklitega 8, õigus era- ja perekonnaelu austamisele, ja 13, õigus tõhusale õiguskaitsevahendile). Otsuses *Ausad Valimised MTÜ vs. Eesti* kinnitas EIK, et kaebaja poolt sõbraliku kokkuleppe menetluse kohta teabe avaldamine on kaebeõiguse kuritarvitamine, mis toob kaasa kaebuse vastuvõetamatuks tunnistamise (kaebus oli seotud artikliga 10, sõnavabadus). Otsuses *Savisaar vs. Eesti* selgitas EIK, et poliitiliste õigustega seotud vaidlustele konventsiooni artikkel 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ei kohaldu. Vastuvõetamatuks tunnistamise otsused jõustuvad avaldamisest ning on lõplikud.

EIK kinnitas kaks Eesti riigi ja kaebajate sõlmitud sõbralikku kokkulepet. Kohtuasi *Gansen vs. Eesti* puudutas juurdepääsu kohtule (artikkel 6) olukorras, kus ei olnud päris selge tsiviil- ja halduskohtute vaheline pädevusjaotus. Eesti maksis kaebajale 5000 eurot. Kohtuasi *Kondratjev ja Kondratjeva vs. Eesti* puudutas ühe kaebajatest politseipoolset kohtlemist politseiosakonnas (artiklid 3 ja 8). Eesti maksis kaebajale 5000 eurot. Lisaks kustutas EIK poolelioleva kohtuasja *Randmaa vs. Eesti* kohtuasjade nimistust, kuna kaebaja ei vastanud kohtu kirjadele (kaebaja kaebas õiglase menetluse puudumise peale, artikkel 6).

Seisuga 1. jaanuar 2017 on EIKis pooleli 11 Eestile vastamiseks saadetud kaebuse arutamine.

2016. aastal lõpetas Euroopa Nõukogu ministrite komitee kümne Eesti suhtes tehtud otsuse täitmise järelevalve. 1. jaanuari 2017 seisuga on pooleli viie otsuse täitmise järelevalve. Eesti võiks kohtuotsuste täitmise lihtsustamiseks ja uute rikkumiste ennetamiseks kaaluda 2015. aastal vastu võetud Brüsseli deklaratsiooni üleskutset luua piisava pädevusega kontaktpunktid inimõiguste küsimustega tegelemiseks seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu tasandil.

1. Üldinformatsioon arengutendentsidest Euroopa Inimõiguste Kohtus

1.1 Statistikast

1. jaanuaril 2017 oli lahendamata kaebuste arv EIKis 79 750, mis on 23 % kõrgem kui 1. jaanuaril 2016, mil see oli 64 850 (võrdluseks: 1. jaanuaril 2013 oli vastav arv 128 100). Menetluses olevatest kaebustest on 1. jaanuari 2017 seisuga 76,7% esitatud 6 riigi vastu (22,8 % Ukraina, 15,8 % Türgi, 11,2 % Ungari, 9,8 % Venemaa, 9,3 % Rumeenia, 7,8 % Itaalia).

Võrreldes 2015. aastaga on EIK erinevatele kohtukoosseisudele läbivaatamiseks edastanud 32 % rohkem uusi kaebusi – 53 500 (2015. aasta jooksul 40 550 kaebust). Uuesti on tõusnud ka ainuisikuliselt asju lahendava kohtuniku otsust ootavate vastuvõetamatute kaebuste arv, mis 1. jaanuaril 2015 oli 8 200, 1. jaanuaril 2016 3150 ning 1. jaanuaril 2017 3800 (+21 %). Veelgi problemaatilisem on läbi vaatamata korduvkaebuste¹ ja sisuliste kaebuste arvu suurenemine, sest nende läbivaatamine nõuab rohkem ressursi. Korduvkaebusi arutava kolmeliikmelise komitee otsust ootab 47 500 asja (1. jaanuaril 2016 34 500) ning seitsmeliikmelise koja ja suurkoja otsust ootab 28 450 asja (1. jaanuaril 2016 27 200).

EIK registreeris 2016. aastal 206 Eesti Vabariigi vastu esitatud uut kaebust, mis on edastatud erinevatele kohtukoosseisudele lahendamiseks. Vastuvõetamatuks tunnistati ja kohtuasjade nimistust kustutati ainuisikuliselt asju läbivaatava kohtuniku poolt 203 kaebust, seitsmeliikmelise koja poolt tunnistati vastuvõetamatuks 2 ning kolmeliikmelise komitee poolt 3 kaebust. EIK kinnitas 2 sõbralikku kokkulepet. Lisaks tegi EIK 5 sisulist otsust ning 1 sisulise otsuse asjas, kus Eesti oli sekkunud kolmanda isikuna. Kokku tegi EIK 2016. aastal Eesti suhtes 215 lahendit. Võrdluseks, et 2015. aastal esitati Eesti Vabariigi vastu 190 kaebust ja EIK tegi kokku 186 lahendit (sh 5 sisulist otsust). 2016. aastal esitatud 8 esialgse õiguskaitse taotlusest ei rahuldanud EIK ühtegi.

Kokku on EIK 1. jaanuari 2017 seisuga registreerinud 63 Eesti vastu esitatud kaebust. 1. jaanuaril 2016 oli vastav arv 71. Registreeritud kaebus vastab formaalsetele nõuetele, kuid see ei tähenda, et kaebus edastatakse riigile vastamiseks. Enamiku kaebustest tunnistab EIK vastuvõetamatuks ilma neid Eestile vastamiseks saatmata. 2016. aastal esitas valitsus seisukohad 8 uue kaebuse menetluses ning 5 täiendavat vastust. Samuti esitas valitsus ühes kohtuasjas taotluse asja EIKi 17-liikmelisele suurkojale üleandmiseks.

1.2 EIKi reformi seisust

Veebruaris 2010 toimus Šveitsi eesistumise ajal Interlakeni konverents, millel EN liikmesriigid võtsid vastu deklaratsiooni ja tegevuskava EIKi reformimiseks, kuna EIKis lahendamiseks pooleli olevate kaebuste arv oli tõusnud juba ca 120 000-ni. Jätkukonverentsid toimusid aprillis 2011 Izmiris, aprillis 2012 Brightonis ning aprillis

¹ Korduvkaebused on kaebused, millega analoogsete asjaolude suhtes on EIK konkreetse riigi – või laiemalt tõlgendades ka teiste riikide – suhtes juba rikkumist tuvastava otsuse teinud, st tegemist on süsteemse või struktuurse probleemiga.

2015 Brüsselis.² Brüsseli deklaratsiooni „Euroopa inimõiguste konventsiooni rakendamine: meie ühine kohustus“ alusel võetud sammudest pidid riigid EN ministrite komiteele (edaspidi *MK*) aru andma 2016. aasta lõpuks. Eesti esitas oma aruande detsembris 2016. Järgmist suuremat konverentsi on oodata Taani EN eesistumise ajal (november 2017 – mai 2018).

MK ekspertgruppide tasandil analüüsiti 2016. aastal kohtunikuvalimise menetluse regulatsiooni ja arutelud jätkuvad 2017. aastal. 2017. aastal hakatakse analüüsima ka inimõiguste konventsiooni kohta Euroopa ja rahvusvahelises õiguskorras.³

Kohtureformiga seoses on riigisiselt aktuaalne konventsiooni 2013. aastal vastu võetud 16. fakultatiivne protokoll⁴. Valitsus kiitis protokolliga allkirjastamise heaks 23. jaanuaril 2014. 2016. aastal algatas Justiitsministeerium menetlusseadustike muutmise, kuna 16. protokolliga Eesti suhtes jõustumisel on selle rakendamise eelduseks, et menetlusseadustikud näeksid ette Riigikohtu õiguse nõuandvaid arvamusi küsida, samuti alused riigisisese menetluse peatamiseks ja uuendamiseks.⁵ Välisministeerium omakorda algatas oktoobris 2016 paralleelselt 16. protokolliga ratifitseerimise seaduse eelnõu menetlemise.⁶ 2017. aastal tuleks mõlemad eelnõud vastu võtta arvestusega, et menetlusseadustike muutmine peab jõustuma enne 16. protokolliga Eesti suhtes jõustumist.

Alates 1. jaanuarist 2016 kehtib uus EIKi esitatava kaebuse vorm, mis on kättesaadav EIKi kodulehel ja Välisministeeriumi kodulehel⁷. Samas on kättesaadavad ka kaebuse täitmise eestikeelsed juhised. Lisaks löi EIK 2016. aastal kõikides EN keeltes menetlusstaadiumi otsingumootori (SOP)⁸, mille kaudu saavad kaebajad oma kaebuse numbri alusel jälgida, mis staadiumis nende kaebuse läbivaatamine on.

1.3 Euroopa Liidu ühinemine konventsiooniga

1. detsembril 2009 jõustunud Lissaboni leping näeb ette Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) ühinemise inimõiguste konventsiooniga. Alates 1. juunist 2010, kui jõustus konventsiooni 14. protokoll, võimaldab seda ka konventsioon. EL poolt pidas vastavaid läbirääkimisi Euroopa Komisjon (edaspidi *KOM*), EN pooltel anti *ad hoc* mandaat läbirääkimiste pidamiseks inimõiguste juhtkomiteele (edaspidi *CDDH*). Aprillis 2013

² Valitsuse esindaja aastaülevaated arutivõrgus: <http://www.vm.ee/?q=node/16262>. Interlaki, Izmiri, Brighton ja Brüsseli deklaratsioonid inglise ja eesti keeles: <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/229>.

³ Asjaomaste ekspertgruppide kohtumiste aruanded ja muud dokumendid arutivõrgus: <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/CDDH/REFORMECHR/>.

⁴ 16. fakultatiivse protokolliga muudetakse EIKi ja riigi ametiasutuste omavahelise suhtluse tugevdamiseks konventsiooni ja täiendatakse EIKi pädevust, andes viimasele õiguse konventsiooniosalis määratud kõrgema kohtu taotluse alusel anda nõuandvaid arvamusi konventsiooni konkreetse kohtuasja kontekstis riigisisel tasandil tõlgendamiseks. Seisuga 31. detsember 2016 on 16. protokolliga allkirjastanud 10 riiki ja jõustanud 6 riiki. Protokoll jõustub pärast selle jõustumist 10 riigi poolt.

⁵ Vt 1. juulil 2016 algatatud „Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse“ eelnõu (EISi toimiku nr 16-0782).

⁶ EISi toimiku nr 16-1229.

⁷ Arutivõrgus: <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/229>.

⁸ Arutivõrgus (eesti keeles): <http://app.echr.coe.int/SOP/index.aspx?lg=est>.

jõudis CDDH *ad hoc* töörühm ühinemislepingu ja seletuskirja teksti osas üksmeelele.⁹ 4. juulil 2013 saatis KOM ühinemislepingu projekti Euroopa Kohtule (edaspidi EK), kes kuulutas oma arvamuse 18. detsembril 2014.¹⁰ EK asus seisukohale, et ühinemislepingu projekt ei ole kooskõlas ELi aluslepingutega, kuna selles ei ole võetud piisavalt arvesse ei ELi kui riikide ühenduse ega ELi õiguse eripärasid. Kuna Lissaboni lepingust tuleneb ELi kohustus ühineda konventsiooniga, siis peab EL liitumisega jätkama. 2016. aastal Hollandi ja Slovakkia eesistumiste ajal mingit sisulist edasiminekut ei olnud. Ka ei esitanud KOM liikmesriikidele oma terviklikku nägemust probleemi lahendamiseks. Seetõttu ei ole EL taotlenud liitumisläbirääkimiste taasavamist Strasbourgis, kuigi EN on väljendanud valmisolekut läbirääkimised avada. 2013. aastal valminud lepingu tekst oli pikkade ja keeruliste läbirääkimistega saavutatud habras kompromiss, mistõttu on raske ette kujutada, kuidas võiks EL uutel läbirääkimistel saavutada need eritingimused, mida EK oma arvamuses soovib. Tegemist on ELi ühinemisega olemasoleva konventsioonisüsteemiga, kuhu kuuluvad 47 Euroopa riiki, kellest 19 ei kuulu ELi. Kuna Eesti on 2017. aasta teises pooles ELi Nõukogu eesistuja, peab ka Eesti oma eesistumise ajal selle teemaga tegelema.

1.4 Muu Eesti tegevus seoses EIKiga

12.-14. oktoobril 2016 toimusid Tartus 34. Õigusteadlaste päevad, mis keskendusid rahvusvahelisele õigusele ja inimõigustele. Teemavalikuga tähistati 20 aasta möödumist Eesti ühinemisest inimõiguste konventsiooniga ja Eesti eesistumist EN-s. EIKi president Guido Raimondi pidas konverentsi lõppistungil kõne teemal „EIKi lahendite õiguslik väärtus“ ning osales seejärel poodiumidiskussioonil teemal „EIK ja Eesti õigus: kas monoloog või dialoog?“. Diskussioonis osalesid ka EIKi kohtunik Julia Laffranque, Riigikogu liige Andres Herkel, Riigikohtu esimees Priit Pikamäe, Advokatuuri esimees Hannes Vallikivi ning Eesti Vabariigi valitsuse esindaja EIKis Maris Kuurberg.¹¹ Lisaks kohtus EIKi president Guido Raimondi oma visiidi ajal Eesti Vabariigi presidendi Kersti Kaljulaidi, Riigikogu spiikri Heiki Nestori, Riigikohtu esimehe Priit Pikamäe, Välisministeeriumi juriidiliste ja konsulaarküsimuste asekancleri Annely Kolgi ning Justiitsministeeriumi kancleri Norman Aasaga. Juridicas 2016/VII avaldati Maris Kuurbergi artikkel „Eesti 20 aastat inimõiguste konventsiooni osalisena“.

EIK ja EN on korduvalt palunud riikidel saata EIKi kantseleisse riiklikke eksperte. 15. oktoobrist 2013 kuni 30 septembrini 2016 oli EIKi kantseleis lähetusel Riigikohtu nõunik. 1. septembrist 2016 saatsid Justiitsministeerium ja Tallinna Ringkonnakohtu aastasesse lähetusse ringkonnakohtu kohtujuristi. 2016. aastal oli Euroopa Kohtunike Koolitusvõrgustiku kaudu lähtetud EIKi kantseleisse ka Harju Maakohu kohtunik.

⁹ CDDH *ad hoc* kohtumiste aruanded ja ühinemisdokumentide projektid arvutivõrgus: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports_en.asp.

¹⁰ Euroopa Kohtu 18. detsembri 2014 arvamus asjas 2/13. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=160882&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=372160>.

¹¹ Veebiülekanne nähtav Tartu Ülikooli televisioonis. Arvutivõrgus: <http://www.utv.ee/otsing#sona=34.%20Eesti:tulemusi=50>.

2016. aastal korraldas Eesti uue *ad hoc* kohtunike konkursi, mille tulemusel valiti uuteks Eesti *ad hoc* kohtunikeks EIKis Madis Ernits, Meeli Kaur, Villem Lapimaa ja Peeter Roosma.¹²

2. 2016. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud sisulised otsused¹³

EIK tegi Eesti suhtes 12 avaldamisele kuuluvat otsust, millest 5 on sisulised otsused (*judgments*). Ühte suurkoja kohtuasja sekkus Eesti kolmanda isikuna.

2.1 19. jaanuari 2016 otsus asjas *Kalda vs. Eesti* (kaebus nr 17429/10)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 10 (sõnavabadus) väidetava rikkumise peale, kuna eluaegset vangistust kandvale kaebajale ei võimaldatud 2007. aastal Tartu vanglas juurdepääsu internetilehekülgedele www.coe.ee (Euroopa Nõukogu Tallinna Infotalituse veebileht), www.oiguskantsler.ee ja www.riigikogu.ee. Riigisisese lõpliku otsuse tegi Riigikohtu üldkogu 7. detsembri 2009 otsusega asjas nr [3-3-1-5-09](#).

EIK nõustus, et taotletud lehekülgedele juurdepääsu keelamisel oli seaduslik alus (vangistusseaduse § 31¹) ning õiguspärane eesmärk (korratuste ja kuritegude ärahoidmine), ent ei nõustunud, et piirang oleks demokraatlikus ühiskonnas vajalik. EIK rõhutas, et kõnealused kolm internetilehekülge sisaldasid peamiselt õigusteavet, sh põhiõigustega seotud teavet, ning et juurdepääs sellistele lehekülgedele suurendab avalikkuse teadlikkust ja austust inimõiguste vastu. EIK pidas põhjendatuks kaebaja väidet, et kuna Eesti kohtud kasutasid neid veebilehti teabe saamiseks, siis oli ka temal seda vaja enda õiguste kaitseks. EIK ei nõustunud, et päringute tegemine tagaks õigust saada teavet võrreldaval moel, sest päringu tegemiseks peab esmalt teadma, millist informatsiooni kõnealune veebileht üldse sisaldab. Ka rõhutas EIK, et antud juhul olid vanglates juba olemas interneti teatud lehekülgede lugemiseks spetsiaalselt seadistatud arvutid ja nende kasutamise üle toimus järelevalve. EIK heitis ette, et Riigikohus oli oma otsuses viidanud üksnes üldistele riskidele ja kulule, ent ei analüüsinud detailselt ei turvariske ega vajalikke täiendavaid kulusid. EIK leidis, et küsitud kolmele internetileheküljele juurdepääsu keelamine ei olnud proportsionaalne ning tuvastas artikli 10 rikkumise. EIK pidas rikkumise tuvastamist piisavaks heastuseks ega mõistnud kaebaja kasuks välja mingeid hüvitisi. Üks kohtunik esitas otsusele eriarvamuse.

¹² Konventsiooni 1. juunil 2010 jõustunud artikli 26 lõike 4 kohaselt osaleb *ex officio* liikmena koja ja suurkoja töös asjaomasest konventsiooniosalisest valitud kohtunik. Kui kohtunik puudub või tal ei ole võimalik osaleda, täidab kohtuniku ülesandeid isik, kelle kohtu esimees valib asjaomase konventsiooniosalise varem esitatud nimekirjast. *Ad hoc* kohtunike nimetamise kord ja tähtjad on täpsustatud kohtureeglite reeglis 29¹. *Ad hoc* kohtunike nimekirjad on kättesaadavad arutivõrgus: http://www.echr.coe.int/Documents/List_adhoc_judges_BIL.pdf. Esimese *ad hoc* kohtunike nimekirja esitas Eesti EIKile 1. juunil 2010 ning aastatel 2012 ja 2014 pikendas valitsus algselt valitud kohtunike volitusi (v.a Julia Laffranque'i volitused, kes on alates 3. jaanuarist 2011 Eesti alaline kohtunik EIKis).

¹³ Kõikide Eesti suhtes tehtud otsuste eestikeelsed tõlked ja lühikokkuvõtted on arutivõrgus kättesaadavad Väliministeeriumi kodulehel: <http://vm.ee/et/taxonomy/term/229> ning Riigi Teataja kodulehel: <https://www.riigiteataja.ee/viitedLeht.html?id=3> ja https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/eik_liigitus.html?tegevus=&jaotus=EIK.EIKEESTI&avatudJaotused=&suletudJaotused=&jaotusedVaikimisiAvatud=.

Eesti esitas taotluse kaebuse EIKi 17-liikmelisele suurkojale uueks arutamiseks üleandmiseks. EIK ei rahuldanud taotlust ja 19. jaanuari 2016 otsus jõustus Eesti suhtes 6. juunil 2016. Kaebaja kasutas seejärel teistmisavalduse esitamise õigust ning Riigikohus võttis tema avalduse menetlusse 17. oktoobril 2016. 20. detsembril 2016 anti asi nr [3-3-2-1-16](#) läbivaatamiseks Riigikohtu halduskolleegiumi kogu koosseisule. Vt täitmise kohta aruande lisa punkt 2.1.3.

2.2 26. aprilli 2016 otsus *Kashlev vs. Eesti* (kaebus nr 22574/08)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja lõike 3 punkti d (õigus küsitleda tunnistajaid) väidetava rikkumise peale. Kaebaja leidis, et konventsiooni on rikutud sellega, et ringkonnakohus tegi süüdimõistva otsuse üksnes toimiku materjalide põhjal, kuigi maakohus oli ta õigeks mõistnud.

EIK viitas esmalt, et artikli 6 üheks keskseks nõudeks on tagada süüdistatava osavõtt tema kriminaalasja kohtulikust arutamisest. Siiski ei ole istungil osalemise nõue apellatsioonistmes samasuguse tähtsusega nagu esimese astme kohtus ning sõltub apellatsioonimenetluse olemusest tervikuna. Olukorras, kus apellatsioonikohus võtab seisukoha kohtuasja faktiliste ja õiguslike asjaolude ning ka süüdistatava süü suhtes, tuleb süüdistatav reeglina ära kuulata. Samas ei keela konventsioon isikut artikli 6 garantiidest omal vabal tahtel loobumast. Loobumine peab olema üheselt mõistetav ning olemas peavad olema sellele tähtsusele vastavad minimaalsed tagatised.

Konkreetses kohtuasjas oli kaebaja võtnud osa kriminaalasja arutamisest esimese astme kohtus, kus kuulati ära nii tema ise kui asjakohased tunnistajad. Ringkonnakohtule esitas kaebaja ise kirjaliku avalduse, milles palus arutada asja ilma tema juuresolekuta. EIK leidis, et see on käsitatav oma õigusest loobumisenä. Mis puudutab tunnistajate ringkonnakohtu istungile kutsumise ja ärakuulamise kohustust, siis märkis EIK, et kaebaja oli teadlik prokuröri apellatsiooni sisust ning ringkonnakohtu õigusest ta erinevalt maakohust süüdi mõista. Kaebaja ei olnud aga taotlenud tunnistajate ringkonnakohtus uuesti ülekuulamist. Ka ei olnud EIKi arvates ühtegi märki, et riigisisese kohtu oleksid tõendite hindamisel, faktiliste asjaolude tuvastamisel või riigisisese õiguse tõlgendamisel käitunud meelevaldselt. EIKi jaoks oli tähtis see, et ringkonnakohus oli vastavalt Riigikohtu väljakujunenud kohtupraktika juhiste (Riigikohtu 22. juuni 2011 otsuse asjas nr [3-1-1-48-11](#) punkt 12) oma otsuses igakülgsest põhjendanud, miks ta asus maakohuga võrreldes tunnistajate ütluste osas teistsugusele seisukohale ning oli toonud välja maakohu vead tõendite hindamisel. Lisaks pidas EIK oluliseks kaebaja võimalust esitada ringkonnakohtu otsusele kassatsioon Riigikohtule. Kõiki asjaolusid kogumis arvesse võttes leidis EIK, et kaebaja õigust õiglasele kohtumenetlusele ei olnud rikutud. Üks kohtunik esitas otsusele eriarvamuse.

Kaebaja etteheidet, et tal puudus ringkonnakohtu otsuse peale kaebamise võimalus, st et rikutud on konventsiooni 7. protokolli artiklit 2 (edasikaebamisõigus kriminaalasjades), pidas EIK selgelt põhjendamatuks ning tunnistas selle vastuvõetamatuks. EIK rõhutas, et riikidel on suur kaalutusõigus otsustada oma süsteemide üle, sh on riikide otsustada, millises ulatuses nende kõrgeim kohus kaebusi läbi vaatab.

Otsus jõustus 26. juulil 2016.

2.3 21. juuni 2016 otsus *Lähteenmäki vs. Eesti* (kaebus nr 53172/10)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 6 lõigete 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja 2 (süütuse presumpatsioon) väidetava rikkumise peale. Kaebaja heitis ette, et tema kindlustuse vastu esitatud hüvitisenõuet arutanud tsiviilkohtud pidasid teda süüdi olevaks, kuigi eelnevalt kindlustuspettuse suhtes toimunud kriminaalmenetlus lõpetati kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi *KrMS*) § 202 (kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur) alusel.

EIK tunnistas artikli 6 lõike 2 alusel esitatud kaebuse vastuvõetavaks, kuna tsiviilasja arutanud kohtud viitasid otseselt kriminaalasjas tehtud lahenditele ja süüküsimusele. Kaebuse sisulisel hindamisel selgitas EIK, et menetluse vastavus artikli 6 lõikele 2 sõltub menetluse olemusest ja kontekstist ning olulise tähtsusega on kohtute sõnakasutus. Hinnates Eesti kohtute sõnakasutuse kooskõla süütuse presumpatsiooniga, võttis EIK arvesse kriminaalmenetlust lõpetava määruse konteksti ja selle ülesande, mida riigi kohtud pidid tsiviilmenetluses täitma, olemust. Kuigi kaebaja ja valitsus tõlgendasid *KrMS* § 202 tähendust ja tagajärgi erinevalt, kinnitas EIK, et riigisisese seaduse tõlgendamine ja kohaldamine on riigi kohtute pädevuses. EIK nõustus, et *KrMS* § 202 sõnastus näeb selgelt ette, et menetluse sel alusel lõpetamiseks tuleb muu hulgas teha kindlaks, kas kuritegu on toime pandud või mitte ning selline menetluse lõpetamine eeldab, et isiku süü ei ole olnud suur. Samuti on menetluse lõpetamiseks vajalik süüdistatava nõusolek ning lõpliku otsuse teeb kohus. Eesti kohtupraktika kinnitab, et sellel alusel menetluse lõpetamine ei tähenda süüdimõistmist, ent ka mitte õigeksmõistmist. EIK nõustus, et kaebaja, kellel oli kaitsja, pidi aru saama kriminaalmenetluse *KrMS* § 202 alusel lõpetamise tagajärgedest.

Järgnenud tsiviilkohtumenetluse osas pidas EIK oluliseks, et kaebaja esitas kindlustuse vastu hagi pärast seda, kui liiklusõnnetuse lavastamine ja kaebaja osalus selles olid tuvastatud ning kaebajale oli kriminaalmenetluse lõpetamise määrusega seatud teatud kohustused (menetluskulu tasumine ja üldkasulik töö). Seetõttu erineb käesolev asi kohtuasjadest, milles kriminaalmenetlus lõpetati tõendite puudumise või aegumise tõttu või kus menetluse oli lõpetanud prokurör. EIK ei pidanud ebamõistlikuks, et kaebaja pidi tsiviilkohtus tõendama oma hagi aluseks olevaid väiteid, st liikluskahju olemasolu. EIK nõustus, et teises kohtumenetluses tehtud lahendeid võib käsitleda võrdselt muude tõenditega, ent sellistes otsustes tuvastatu on vaidlustatav. Kaebaja oli esitanud üksnes kriminaalmenetluse lõpetamise määruse, mis kostja sõnul just lükkas koos kolme teise süüdistatava suhtes tehtud kohtuotsusega ümber hageja väite liikluskahju tekkimise kohta. Eesti kohtute kasutatud sõnastuse osas märkis EIK, et eelkõige oli lähtutud *KrMS* § 202 sõnastusest ning sellele Riigikohtu antud tõlgendustest. Teiseks ei viidanud kohtuotsused, eelkõige ringkonnakohtu otsus, kaebajale kui süüdi olevale isikule. Kolmandaks ei jäta ringkonnakohtu otsuse põhistused kahtlust, et hagi (ja apellatsioon) jäeti rahuldamata kaebajapoolse tõendamiskoormise täitmatajätmise tõttu. EIK asus seisukohale, et kaebajat oli koheldud kooskõlas artikli 6 lõikes 2 ette nähtud süütuse presumpatsiooniga.

Artikli 6 lõike 1 alusel esitatud kaebuse tunnistas EIK vastuvõetamatuks kui selgelt põhjendamatu, kuna Eesti kohtud olid kõiki esitatud tõendeid piisavalt hinnanud. Otsus jõustus 21. septembril 2016.

2.4 30. augusti 2016 otsus [Mihhailov vs. Eesti](#) (kaebus nr 64418/10)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 3 (piinamise, ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld) väidetava rikkumise peale. Kaebaja peeti Narvas kinni kahtlusega, et ta on rikkunud avalikku korda. Kaebaja väitis politseiametnike vastu esitatud kaebuses, et teda peksti kinnipidamisel ja hiljem politsei arestimajas. Uurimine lõpetati ringkonnaprokuröri heakskiidul pärast mõningate toimingute tegemist. Lõpetamise määrus saadeti kaebajale tavapostiga. Kaebaja vaidlustas selle, ent Riigiprokuratuur jättis kaebuse läbi vaatamata, leides, et see on esitatud tähtaja rikkumisega, millega Tartu Ringkonnakohus nõustus.

EIK ei nõustunud, et kaebaja on ise jätnud riigisiseseid õiguskaitsevahendid ammendamata, viidates Riigikohtu praktikale ([3-3-1-28-05](#), [3-1-1-87-10](#)), et kui menetlusdokument ei ole edastatud tähtitud kirjaga, lasub tõendamiskoormis kättesaamise aja osas riigil. Seega ei olnud Eestil alust väita, et kaebaja sai määruse kätte väidetust erineval päeval. Kaebuse sisulisel hindamisel kordas EIK esmalt oma kohtupraktika põhimõtteid tõendamise kohta. Kui kõne all olevad küsimused jäävad täielikult või suures osas ametivõimude ainuteadmise piiridesse, ent ametivõimud rahuldavat ja veenvat seletust ei anna, siis võib EIK seda riigi kahjuks tõlgendada. Jõu kasutamine isiku suhtes, kellelt on võetud vabadus või kes on korra- ja õiguskaitseametnike mõjusfääris, mis ei ole otseselt vajalik tulenevalt isiku enda käitumisest, on vastuolus artikliga 3. Kui isik väidab, et ta on kannatanud riigipoolse väärkohtlemise all, tuleb selliseid väiteid uurida. Et uurimist saaks pidada tõhusaks, tuleb see läbi viia isikute poolt, kes ei ole sõltuvussuhtes nendega, kelle tegevuse peale kaevatakse. Uurimine peab olema vahetu, kiire ja põhjalik.

Konkreetses asjas oli vaidlus selles, kas politseipoolne jõukasutus oli vajalik, millist jõudu kasutati ning millised vigastused kaebajal olid. Kuna riigisisene uurimine ei olnud kohaselt läbi viidud, siis ei olnud need asjaolud tõendatud. EIK heitis ette, et uurimist ei alustatud kohe, kui kaebaja kaebuse esitas. Kaebus võeti vastu kuus päeva hiljem ja kaebaja kuulati üle nädal hiljem. Väidetavatel süüdlastel võeti ütlused ligi kuu hiljem, milline ajavahemik andis politseiametnikest kahtlustatavatele ja tunnistajatele võimaluse ütlustes kokku leppida. Ka ei määratud kohest meditsiinilist ekspertiisi kaebaja vigastuste fikseerimiseks ja põhjuste selgitamiseks. Politsei ei kuulanud ära kõiki isikuid, kes olid kaebaja kinnipidamist pealt näinud või temaga samal ajal arestimajas olnud ega korraldatud kaebaja soovitud vastastamisi. Samuti ei olnud võetud materjalide juurde arestimaja turvakaamera salvestisi ega kogunud tõendeid omal initsiatiivil. Lõpetuseks heitis EIK ette institutsionaalse sõltumatus puudumist. Uurimise viis läbi sama prefektuuri uurija, kus sündmus toimus. Prokuröri kui järelevalvaja rolli ei pidanud EIK piisavaks, kuna prokurör ei olnud aktiivselt uurimist suunanud ega selle üle järelevalvet teostanud. Kohtu tasakaalustav kontroll puudus, kuna kaebaja kaebusi ei võetud menetlusse väidetava tähtaja rikkumise tõttu. EIK asus seisukohale, et need puudujäägid kumulatiivselt kinnitavad, et uurimine ei olnud vastavuses konventsiooniga ning tuvastas artikli 3 rikkumise.

EIK mõistis kaebajale mittevaralise kahjana 10 000 eurot ja kohtukuludena 4500 eurot. Varalise kahju nõue jäeti rahuldamata. Otsus jõustus 30. novembril 2016. Otsuse täitmiseks peab Eesti tasuma kaebajale EIKi välja mõistetud summad. Üldmeetmena tuleb vältida tulevikus analoogsete juhtumite kordumist ning tagada analoogsete kaebuste puhul nende tõhus ja sõltumatu uurimine. Vt täitmise kohta ka aruande lisa punkt 2.1.4.

2.5 8. novembri 2016 otsus [Pönka vs. Eesti](#) (kaebus nr 64160/11)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) väidetava rikkumise peale. Eestis mõrva eest süüdi mõistetud Soome kodanikust kaebaja kandis karistust Soomes. Pärast kriminaalmenetluse lõppu esitati tema vastu hagi kuriteoga tekitatud kahju hüvitamiseks. Harju Maakohus määras hagi tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi *TsMS*) § 405 alusel arutamisele lihtmenetluses. Kaebaja vaidles hagile vastu ning taotles asja arutamist kohtuistungil. Maakohus määras siiski asja arutamisele kirjalikus menetluses ja rahuldas seejärel hagi osaliselt. Kaebaja esitas kohtuotsusele apellatsiooni, mida Tallinna Ringkonnakohus ei võtnud *TsMS* § 637 lõikele 2¹ toetudes menetluse.

EIK möönis esmalt, et riikidel on õigus luua tsiviilkohtumenetluses väikeste nõuete lahendamiseks erinevaid lihtsustatud menetlusi, ent ka nendes menetlustes tuleb tagada menetluse üldine õiglus. EIK viitas seejuures Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 861/2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus, preambula punktile 9. Ka sedastas EIK, et artikli 6 lõige 1 kohustab kohtuid põhistama mitte üksnes sisulisi otsuseid, vaid ka olulisemaid menetluslikke otsuseid. Edasi märkis EIK, et üldjuhul eeldatakse, et esimeses (ja ainsas) kohtuastmes toimub suuline istung. Kui asja arutatakse kahes kohtuastmes, peaks istung toimuma vähemalt ühes neist. Erandiks on juhtumid, kui küsimus on puhtõiguslik või -tehniline või kui tegemist ei ole fakte puudutava küsimusega. Ent ka sellisel juhul peab isikul olema võimalus taotleda istungi korraldamist ning keeldumine peab olema põhistatud. Samuti peab isikul olema võimalus esitada seisukohti ning vaielda vastu teise poole seisukohtadele.

Konkreetses asjas viitas maakohus otsuses, millega määrati asi lahendamiseks kirjalikus menetluses, üksnes sel ajal kehtinud *TsMS* § 404 lõikele 1, mis lubas menetleda asja kirjalikus menetluses, kui hagi hind on alla teatud suuruse ning kui poole kohtusse ilmumine on oluliselt raskendatud suure vahemaa tõttu või muul põhjusel. Maakohus ei selgitanud, miks see alus on kohaldatav kaebaja asjas, ega põhjendanud, miks ta jätab rahuldamata kaebaja taotluse korraldada istung, kuigi sellekohane kohustus on ette nähtud ka määruse (EÜ) nr 861/2007 artiklis 5. Asjaolu, et kaebaja kandis vangistust Soomes ja menetlus toimus Eestis, ei tähenda, et kaebaja „ärakuulamine“ oleks pidanud toimuma Eestis kohtusaalis. Asja materjalidest ei nähtu aga, et Eesti kohus oleks üldse kaalunud alternatiivseid menetluslikke võimalusi (tänapäevased infotehnoloogiavahendid) kaebaja ärakuulamiseks. Maakohus ei selgitanud kaebajale, et suulise istungi asemel on tema ärakuulamine määratud toimuma kirjalikus vormis vastuväidete esitamisega. EIK asus seisukohale, et suulise istungi korraldamata jätmine oli kõnealusel juhul vastuolus konventsiooni artikli 6 lõikega 1 ning mõistis kaebajale mittevaralise kahjana 1000 eurot ja kohtukuluna 2300 eurot. Varalise kahju nõue 1428 eurot jäeti rahuldamata. Kaks kohtunikku esitasid ühise eriarvamuse.

Otsus jõustub selle avaldamisest kolme kuu pärast, kui pooled ei taotle asja üleandmist suurkojale. Otsuse täitmiseks peab Eesti maksma kaebajale välja mõistetud hüvitise ning kaebajal on võimalus esitada teistmisavaldus. *TsMS*i muutmist otsus ei eelda, kuna analoogseid rikkumisi saavad kohtud ka kehtiva *TsMS*i alusel vältida.

2.6 23. mai 2016 otsus *Avotins vs. Läti* (kaebus nr 17502/07)¹⁴

Kaebus puudutas Brüsseli I määruse¹⁵ rakendamist Läti poolt. Eesti sekkus suurkoja menetlusse kolmanda isikuna konventsiooni artikli 36 lõike 2 alusel, kuna asjas tehtav otsus mõjutab kõiki ELi liikmesriike. Eesti toetas Läti seisukohta, et kaebajal oli kohustus pöörduda Küprose kohtu tagaseljaotsuse peale esmalt Küprose kohtutesse ning kuna ta seda ei teinud, siis pidi Läti Brüsseli I määruse alusel Küprose kohtu otsust tunnustama.

Suurkoda viitas esmalt oma varasematele otsustele, kus on asutud seisukohale, et ELi põhiõiguste kaitse (materiaalõiguslik) süsteem vastab konventsiooniga loodud süsteemile. Võrdse kaitse eelduse kontseptsioon sõltub EIKi jaoks kahe tingimuse täitmisest: (i) riigiasutustel puudub mis tahes „manööverdamisruum“ oma kohustuse täitmisel ELi õiguse alusel ja (ii) ELi loodud järelevalvemehhanismi on kasutatud maksimaalsel määral. Antud juhul oli esimene tingimus täidetud, sest Küprose kohtu otsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise kohustus sisaldus otsekohaldatavas Brüsseli I määruses (vrld vastupidi *M.S.S vs. Belgia ja Kreeka*, SK 21. jaanuari 2011 otsus, puudutas EL direktiivi). Mis puudutab teist tingimust, siis kuigi Läti kõrgeim kohus ei olnud EK-le eelotsusetaotlust esitanud ega kaebaja seda taotlenud, siis ei eeldagi EIK, et liikmesriik peaks seda alati tegema. EIK asus seisukohale, et käesolevas asjas on kohaldatav võrdse kaitse eeldus, kuna Läti kõrgeim kohus pidi täitma ELi liikmesusest tulenevat kohustust.

Edasi märkis suurkoda, et kuigi Brüsseli I määrus põhineb ELi liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõttel, siis EIKi jaoks on oluline, et ühise ala loomisel ei rikutaks puudutatud isikute põhiõigusi. Kui kohtuotsust täitva riigi õigus hinnata otsuse teinud riigi kohtute poolt põhiõiguste tagamist on piiratud vaid erandjuhtumitega, võib see olla vastuolus otsust täitva riigi konventsioonist tuleneva kohustusega kontrollida, et esimeses menetluses ei ole isiku õigusi ilmselgelt rikutud. Peaaegu automaatne kohustus tunnustada teise liikmesriigi kohtu otsust ja pidada teise liikmesriigi kohtu menetlust kohaseks toob seega kaasa EIKi vajaduse hinnata ega vastastikuse usalduse mehhanism ei jätnud lünka või tekitanud olukorda, kus konventsiooniga kaitstud õigused ei ole piisavalt tagatud.

See, et isik pidi Brüsseli I määruse alusel esmalt vaidlustama Küprose kohtu otsuse, vastab EIKi arvates konventsiooni artikli 35 lõikes 1 sätestatud kohustusele ammendada riigisisised õiguskaitsevahendid. Asjaolu, et kaebaja seda teinud ei olnud, tõstatab aga küsimuse, kas Küprosel üldse eksisteeris võimalus vaidlustada tagaseljaotsust. EIK märkis, et konventsiooni artikli 6 lõige 1, nagu ka Brüsseli I määruse artikli 34 lõike 2 *in fine* näeb ette kohustuse tuvastada, kas selline tingimus oli täidetud. EIK heitis Läti kohtule ette, et see ei olnud üldse kajastanud, kellel oli tõendamiskoormis õiguskaitsevahendi olemasolu ja kättesaadavuse tõendamiseks. Kuna ELi õiguses – nagu seda oli selgitanud menetlusse sekkunud Euroopa Komisjon – ei olnud ette nähtud, kellele tõendamiskoormis kuulub, siis tulnuks seda EIKi arvates uurida võistlevas menetluses. Läti kohus oli aga vaikimisi eeldanud, et tõendamiskoormis on kaebajal. EIK märkis, et selline lähenemine võib teoorias viia järelduseni, et põhiõiguste kaitse oli ilmselgelt puudulik. Siiski – konkreetse asja asjaoludel, kus suurkoja menetluses on kindlaks tehtud, et Küprose õiguses on reaalne

¹⁴ Vt pikem kokkuvõtte arvutivõrgus: <http://vm.ee/et/uudised/inimoiguste-kohus-leidis-et-lati-ei-ole-rikkunud-konventsiooni-kui-tunnustas-kuprose-kohtu>

¹⁵ EL nõukogu määrus nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades.

alus tagaseljaotsuse vaidlustamiseks – leidis EIK, et antud juhul oli tegemist eelkõige kaebaja enda tegevusetusega Küprose kohtu otsuse vaidlustamisel. Üks kohtunik jäi eriarvamusele. Suurkoja otsus on lõplik.

3. 2016. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud otsused kaebuste vastuvõetavuse kohta

Neli Eesti vastu esitatud kaebust tunnistas EIK vastuvõetamatuks. Need otsused jõustuvad avaldamisest ja on lõplikud.

3.1 29. märtsi 2016 otsus (avaldatud 4. aprillil 2016) asjas [A.V.¹⁶ vs. Eesti](#) (kaebus nr 3853/14)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artiklite 2 (õigus elule) ja 8 (õigus eraelu austamisele) väidetava rikkumise peale. Kaebaja leidis, et tema ema surma põhjuseks haiglas oli ravi- või diagnoosiviga; samuti, et emale manustati ravimeid ilma ema enda või kaebaja nõusolekuta. EIKi kaebas ta selle peale, et tema ema surma uurimiseks ei algatatud kriminaalmenetlust.

EIK selgitas esmalt, et võib kaebust arutada pärast riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamist. Ammendama peab üksnes õiguskaitsevahendi, mis on tõhus, asjakohane ja kättesaadav ning võimaldab rikkumist heastada. Artiklist 2 tuleneva riigi positiivse kohustuse kohta selgitas EIK, et kuigi teatud juhtudel peavad olema kättesaadavad kriminaalmenetluslikud vahendid, siis ei ole see ilmtingimata nii, kui õigust elule ei ole rikutud tahtlikult. Hooletusega seotud tervishoiuteenuse asjades võib riigi positiivne kohustus olla täidetud ka siis, kui rikkumise ohvritel on tõhus võimalus pöörduda tsiviilkohtusse, kas eraldi või koos kriminaalõigusliku meetmega, et tuvastada asjassepuutuva tervishoiutöötaja vastutus ja mõista välja tsiviilõiguslik kahjuhüvitis.

Konkreetses asjas pidi EIK hindama, kas valitsuse kirjeldatud kriminaal- ja tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid vastavad eeltoodud nõudmistele ning kas kaebaja kasutas neid. Kriminaalmenetluse osas nõustus EIK, et karistusseadustikus on alused, mis võimaldavad võtta tervishoiutöötaja hooletuse eest vastutusele. Seda õigust kinnitab kohtupraktika. Meditsiinitöötajal on seadusest tulenev kohustus teatada kahtlasest surmast. Avalduse kriminaalmenetluse alustamiseks saab esitada ka kannatanu lähedane. Aluse ja ajendi olemasolul tuleb kriminaalmenetlus algatada. Kaebaja taotles pärast ema surma kriminaalmenetluse alustamist, ent ringkonnaprokuratuur ega Riigiprokuratuur seda ei teinud. Riigiprokuratuuri otsuse peale kaebaja ringkonnakohtule kaebust ei esitanud. Kuigi kaebaja väitis EIKis, et tal ei olnud advokaadi palkamiseks vahendeid ning riigi õigusabi ei oleks talle antud, märkis EIK, et ta ei saa spekuloida selle üle, kas kaebajale oleks õigusabi antud, ent kohtupraktika sellise õigusabi andmise kohta on Eestis olemas. EIK kordas väljakujunenud kohtupraktika põhimõtet, et kui meetme tõhususe üle on pelgalt kahtlus, tuleb seda proovida. Kuna kaebaja ei taotlenud riigi õigusabi ega andnud Eesti kohtutele võimalust tema kaebust hinnata, siis leidis EIK, et kaebaja on jätnud kriminaalmenetluse osas riigisisised õiguskaitsevahendid ammendamata.

¹⁶ Kohtuasjades, kus kaebaja on tähistatud initsiaalidega, on EIK rahuldanud kaebaja konfidentsiaalsustaohtluse ning ka riigisiselt ei tohi kaebaja isikut avalikustada.

Tsiviilkohtumenetluse osas viitas EIK seadusandlikele alustele ja seda kinnitavale kohtupraktikale, et meditsiiniliste vigade puhul on võimalik pöörduda tsiviilkohtusse ja saada hüvitist. Nõudeõigus on ka surnud isiku lähedastel surnud isiku eest või teatud erandlikel juhtudel endale tekitatud kahju eest. Mitmetel juhtudel on sellistes asjades antud hagejatele riigi õigusabi. Kriminaaluurimise lõpetamine ei tähenda tsiviilvastutuse võimatust. Kaebaja aga ei kasutanud tsiviilõiguslikke vahendeid. EIK nõustus Eestiga, et Tervishoiuteenuste kvaliteedi ekspertkomisjoni poole pöördumine ei ole konventsiooni mõttes käsitatav õiguskaitsevahendite ammendamisena.

EIK võttis kokku, et põhimõtteliselt pakub Eesti õiguskord sõltumatu kohtusüsteemi raames mitmeid potentsiaalselt tõhusaid õiguskaitsevahendeid tervishoiuteenuse osutamise käigus surnud isiku surma põhjuste tuvastamiseks ja süüdi olevate isikute vastutusele võtmiseks. EIK rõhutas, et kui eksisteerib mitu sama eesmärki täitvat õiguskaitsevahendit, siis on kaebajal õigus valida üks neist, ent antud juhul ei olnud kaebaja ammendanud ühtegi talle kättesaadavat õiguskaitsevahendit.

Mis puudutab artikli 8 alusel esitatud kaebust, siis koosnes see kahest osast. Esiteks väitis kaebaja, et temalt ei ole tema emale ravimite manustamisel nõusolekut küsitud. EIK nõustus riigiga, et kaebajalt ei pidanud sellist nõusolekut küsima, kuna ta ei olnud oma ema seaduslik esindaja. Seetõttu ei saa nõusoleku küsimata jätmine rikkuda tema õigusi ja see kaebus on vastuvõetamatu *ratione personae*. Teiseks väitis kaebaja, et tema emalt ei küsitud nõusolekut. Ka selle kaebus tunnistas EIK vastuvõetamatuks *ratione personae*, kuna raviga nõustumine kuulub isiku õiguse eraelule alla ja see ei ole loovutatav õigus.

3.2. 31. mai 2016 otsus (avaldatud 23. juunil 2016) asjas *Loog vs. Eesti* (kaebus nr 56419/15)

Kaebus oli esitatud eelkõige konventsiooni 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) alusel. Kinnipeetavast kaebaja soovis tasuda oma laste elatisraha enda vabanemisfondi hoiustatud raha arvelt. Kuna vangistuseseaduse § 44 lõike 2 kohaselt jäetakse kinnipeetava vanglasisesele isikuarvele laekunud summadest 50% rahaliste nõuete täitmiseks, 20% hoiustatakse vabanemisfondi kuni selle täitumiseni ning 30% jääb kinnipeetavale vanglasiseseks kasutamiseks, siis vangla kaebaja taotlust ei rahuldanud. Samale seisukohale jäid Tartu Halduskohus ja Tartu Ringkonnakohus.

EIKi kolmeliikmeline komitee tegi põhistatud vastuvõetamatuks tunnistamise otsuse kaebuse põhjal, ilma seda valitsusele vastamiseks saatmata. EIK nõustus 1. protokolli artikli 1 alusel esitatud kaebuse hindamisel, et vanglasisese arve kasutamisele seatud piirangud on konventsiooniga kooskõlas, kuna nende eesmärk on tagada, et kaebajal oleks vanglast vabanemisel teatud rahasumma ühiskonda tagasiintegreerumiseks. Ka kaitseb see kolmandaid isikuid vanglast vabastatud rahaliste vahenditeta isiku poolt uute kuritegude toimepanemise eest. EIK viitas, et on varem leidnud rikkumise siis, kui sekkumisel kinnipeetavate varalistesse õigustesse puudub igasugune mõistlik põhistus. Käesoleval juhul ei saa Eestile ette heita, et esmatähtsaks on peetud seda, et kinnipeetavale oleks tema vabastamisel võimalik anda üle vabanemisfondi kogutud raha. Kaebaja ajutise varaliste õiguste piiramise mõju pidas EIK väikeseks, kuna vabanemisfondi suuruseks oli

kolmekordne miinimumpalk (kõnealusel ajal 960 eurot). Samas saab selle raha hiljem kinnipeetav ise. EIK tunnistas kaebuse selles osas vastuvõetamatuks.

Ei tunnistas vastuvõetamatuks ka artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) alusel esitatud kaebuse, leides, et kõnealune keeld ei olnud ebaoproportsionaalne kaebaja ega tema laste suhtes. Kaebaja ei olnud selgitanud, miks oleks ühekordne ülekanne laste heaoluks eriliselt vajalik. Artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) kohta rõhutas EIK, et selle artikli järgi on riigil kohustus tagada õiguskaitsevahendi olemasolu igapäevale, kellel on vaidlustatav õigus (*arguable complaint*). Antud juhul ei olnud kaebajal artikli 8 ega 1. protokollil artikli 1 alusel sellist õigust, mistõttu on ka see kaebus vastuvõetamatu.

3.3. 27. septembri 2016 otsus (avaldatud 20. oktoobril 2016) asjas [Ausad Valimised MTÜ vs. Eesti](#) (kaebus nr 40631/14)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 10 (sõnavabadus) väidetava rikkumise peale. Kaebaja pidas sõnavabaduse rikkumiseks tema Tarbijakaitseameti poolt trahvimist. MTÜ-d trahviti reklaamiseaduse § 2 lõike 4 punkti 2 ja § 3 lõike 4 punkti 9 alusel selle eest, et MTÜ korraldatud e-valimiste vastane reklaamikampaania alavääristas õiguskuulekat käitumist ja halvustas e-valimisi kui tegevust. Nimelt oli MTÜ kampaania käigus pannud välja 68 asukohas Tallinnas plakatid kirjadega: „Nad võivad su hääle kustutada“, „Iga e-häääl võib-olla oht Eesti iseseisvusele“, „Nad võivad anda Su hääle, kellele tahavad“. Tarbijakaitseamet käsitles plakateid reklaamina ning määras trahvi 1600 eurot, mida Harju Maakohus vähendas 800 euroni. Riigikohus kaebaja kassatsiooni menetlusse ei võtnud.

19. jaanuaril 2016 edastas EIK kaebajale ja Eesti riigile ettepaneku sõlmida asjas sõbralik kokkulepe. Kaebajale edastatud kirjas selgitas EIK, et sõbraliku kokkuleppe menetlus on konfidentsiaalne. Juhuks kui kokkulepet ei sõlmita, esitas EIK Eestile vastamiseks küsimuse, kas kaebaja MTÜ sõnavabadust on rikutud. Eeltoodust hoolimata avaldas kaebaja 27. jaanuaril 2016 pressiteate, et „Euroopa Kohus andis MTÜle Ausad Valimised võidu Eesti riigi üle“, milles viitas kohtu pakutud sõbralikule kokkuleppele. MTÜ saatis samasisulise teate 73 adressaadile, kes olid suuremad ja väiksemad eesti- ja venekeelsed paberajakirjanduse ja veebiväljaanded, samuti Eestis tegutsevad riiklikud ja eratelekanalid. „Uudis“ avaldati näiteks BNSis, Äripäevas ja Virumaa Teatajas. Ka pärast seda, kui Välisministeerium oli selgitanud, et tegemist on pooleli oleva kohtuasjaga, kus ei ole seisukohta veel kujundatud, ning et pooled ei tohi sõbraliku kokkuleppe menetlust avalikult arutada, avaldas kaebaja juhatuse liige pressile uuesti, et tegu on võiduga riigi üle.

Kuigi valitsus vaidles kaebusele vastu ka sisuliselt, hindas EIK üksnes kaebuse vastuvõetavuse küsimust ning nõustus valitsusega, et kaebeõigust on kuritarvitatud. EIK selgitas, et konfidentsiaalsusnõue tuleneb konventsiooni artikli 39 lõikest 2 ja kohtureeglite reegli 62 lõikest 2. Seda kinnitava ulatusliku kohtupraktika kohaselt peab kaebeõiguse kuritarvitamise tuvastamiseks olema üheselt selge, et kaebaja tegevus avalikustamisel on olnud tahtlik. Antud juhul oli kaebajale edastatud kirjas selgesõnaliselt kinnitatud, et sõbraliku kokkuleppe menetlus on konfidentsiaalne. Sellest hoolimata avaldas kaebaja pressile nii sõbraliku kokkuleppe pakkumise fakti kui ka pakutud summa ja arutas seda ajakirjanduses. EIK asus seisukohale, et tegemist oli tahtliku rikkumisega, mis on käsitatav kaebeõiguse kuritarvitamisena ning tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks.

3.4. 8. novembri 2016 otsus (avaldatud 1. detsembril 2016) asjas [Savisaar vs. Eesti](#) (kaebus nr 8365/16)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) väidetava rikkumise peale, kuna kaebaja ametist kõrvaldamise menetluses ei võimaldatud tal tutvuda tõenditega, mis olid aluseks järelduse tegemisel, et ta võib ametis jätkates mõjutada tunnistajaid.

EIKi seitsmeliikmeline koda tegi vastuvõetamatuks tunnistamise otsuse kaebuse materjalide põhjal, ilma seda valitsusele vastamiseks saatmata. EIK märkis esiteks, et konventsiooni artikli 6 kriminaalõiguslik pool ei ole kohaldatav, kuna kaebaja ametist kõrvaldamise menetlus ei ole menetlus, milles otsustatakse isikule esitatud süüdistuse üle. Hinnates, kas konventsiooni artikli 6 tsiviilõiguslik pool võiks olla kohaldatav, alustas EIK üldpõhimõtetest: tegemist peab olema vaidlusega õiguse üle, mis eksisteerib riigisisese materiaalsoõiguses; vaidlus peab olema tegelik ja tõsine, ega või olla seotud üksnes õiguse olemasoluga, vaid peab hõlmama ka selle ulatust ja kasutamise võimalust; konkreetse menetluse tulem peab olema otsustava tähtsusega kõne all oleva õiguse üle otsustamiseks.

Konkreetsel juhul vaieldi selle üle, kas kaebaja tuleks linnapea ametist kõrvaldada ja tema linnapea kohustuste täitmine peatada. EIK pidas vaidlust tegelikuks ja tõsiseks. Samuti oli konkreetne menetlus vastava õiguse üle otsustamiseks otsustava tähtsusega. Edasi tõi EIK välja, et õiguse täita linnapea kohustusi oli kaebaja saanud Tallinna Linnavolikogult, kes valis ta linnapeaks ja kinnitas seejärel linnapea moodustatud linnavalitsuse. Linnavalitsus on valitud esinduskogu, kuhu kaebaja oli valitud Tallinna linna valijate poolt. Seega puudutas kõne all olev õigus õigust teostada valimiste kaudu saadud poliitilist võimu ja on sellisena poliitiline õigus, mitte „tsiviilõigus“ konventsiooni artikli 6 lõike 1 mõttes. Ka asjaolu, et menetlus puudutas kaebaja varalisi õigusi, ei muuda vaidlust „tsiviilõiguslikuks“, kuna õigus saada linnapea ülesannete täitmise eest töötasu on otseselt seotud õigusega teostada linnapeana võimu. EIK leidis, et konventsiooni artikkel 6 ei ole kohaldatav ning tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks *ratione materiae*.

4. 2016. aastal kinnitatud sõbralikud kokkulepped

EIK kinnitas kaks Eesti Vabariigi sõlmitud sõbralikku kokkulepet. Kokkulepete täitmise kolmekuuline tähtaeg algab otsusest teavitamise päevast.

4.1 26. jaanuari 2016 otsus (teavitatud 18. veebruaril 2016) asjas [Gansen vs. Eesti](#) (kaebus nr 63717/12)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel. Kaebaja kaebas selle peale, et tal puudus juurdepääs kohtule. Sõlmitud kokkuleppe kohaselt kohustus valitsus tasuma kaebajale 5000 eurot mis tahes selle asjaga seotud mittevaralise kahju eest. Kaebaja omakorda kinnitas, et loobub nimetatud summa saamisest kõikidest kohtuasjaga seotud muudest nõuetest Eesti riigi vastu ning hüvitise maksmine kujutab endast asja lõplikku lahendust. EIK oli veendunud, et kokkulepe järgib konventsioonis ning selle lisaprotokollides määratletud inimõigusi ega leidnud asjaolusid, mille tõttu oleks vajalik jätkata kaebuse läbivaatamist. EIK kustutas kaebuse kohtuasjade nimistust konventsiooni artikli 39 alusel.

Eesti maksis kaebajale hüvitise tähtaegselt ning kohtuotsuse täitmise järelevalve on lõpetatud.

4.2 27. septembri 2016 otsus (teavitatud 20. oktoobril 2016) asjas [Kondratejev ja Kondratjeva vs. Eesti](#) (kaebus nr 46779/15)

Kaebus oli esitatud konventsiooni artiklite 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld) ja 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) alusel ning oli seotud ühe kaebaja (Sergei Kondratjev) kohtlemisega Pärnu politseiosakonnas. Kokkuleppenga kohustus valitsus tasuma Sergei Kondratjevile 5000 eurot, mis katab mis tahes selle asjaga seotud varalise ja mittevaralise kahju ning muud kulud. Kaebaja kinnitas, et loobub nimetatud summa saamisel kõikidest selle kohtuasjaga seotud muudest nõuetest Eesti riigi vastu ning et hüvitise maksmine kujutab endast asja lõplikku lahendust. EIK oli veendunud, et kokkulepe järgib konventsioonis ning selle lisaprotokollides määratletud inimõigusi ega leidnud asjaolusid, mille tõttu oleks vajalik jätkata kaebuse läbivaatamist. EIK kustutas kaebuse kohtuasjade nimistust konventsiooni artikli 39 alusel.

Eesti maksis Sergei Kondratjevile hüvitise tähtaegselt.

Teise kaebaja, Vladislava Kondratjeva kaebuse tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

5. 2016. aastal kaebuste kohtuasjade nimistust kustutamised

5.1 9. veebruari 2016 (avaldatud 3. märtsil 2016) otsus [Randmaa vs. Eesti](#) (kaebus nr 447/12)

Kaebus oli esitatud konventsioon artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) väidetava rikkumise peale. Kaebaja leidis, et tema suhtes toimunud kohtumenetluses rikuti tema õigust olla ära kuulatud. Kuna kaebaja ei vastanud EIKi kirjadele, kuigi tal oli võimalus esitada omapoolsed vastuväited valitsuse seisukohtadele ning esitada kahjunõue, otsustas EIK konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a alusel kaebuse kohtuasjade nimistust kustutada. EIK leidis, et asjaoludest võib järeldada, et kaebaja ei kavatse jääda oma kaebuse juurde. EIK kinnitas, et antud juhul puuduvad ka muud artiklis 37 toodud asjaolud, mis nõuaksid kaebuse läbivaatamise jätkamist.¹⁷

6. Eesti Vabariigi suhtes tehtud kohtuotsuste täitmine

Järelevalvet EIKi otsuste täitmise üle teostab konventsiooni artikli 46 lõike 2 alusel EN ministrite komitee (edaspidi *MK*). Iga vastustajariik peab rikkumise tuvastanud otsuse jõustumisest kuue kuu jooksul esitama MK kohtuotsuste täitmise osakonnale tegevusplaani või tegevusaruande. Tegevusplan esitatakse siis, kui riik leiab, et otsust ei ole võimalik kuue kuu jooksul täita (eelkõige, kui vajalikud üldmeetmed, nt seadusemuudatuste jõustamine, võtavad kauem aega). Tegevusaruanne esitatakse siis, kui riik leiab, et otsus on juba täidetud. Ülevaade tuleb anda nii individuaalmeetmete (konkreetselt kaebajale

¹⁷ Tegemist on teise Ain Randmaa kaebusega, mille EIK samal alusel kohtuasjade nimistust kustutas. 10. detsembri 2013 otsusega kustutas EIK kohtuasjade nimistust kaebuse [Randmaa vs. Eesti](#) (kaebus nr 69155/11), milles oli kaevatud selle peale, et Ain Randmaa suhtes toimunud väärteomenetluses ei lükanud esimese astme kohus istungit edasi, kuigi kaebaja kaitsja ei saanud istungil osaleda. Ka selles asjas ei esitanud kaebaja omapoolset vastust valitsuse seisukohtadele EIKi määratud tähtaja jooksul ega küsinud tähtaja pikendust.

hüvitise maksmine, riigisisese teistmisvõimaluse olemasolu ja kasutamine jms) kui ka üldmeetmete (seaduse- või praktikamuudatused, et vältida tulevikus analoogsete kaebuste EIKi esitamist) kohta.

Eestis esitab tegevusplaanid ja aruanded MK-le valitsuse esindaja EIKis. EIKi otsuste sisuline täitmine ja aruannete koostamiseks sisendi andmine lasub erinevatel riigiasutustel. Nii on hüvitiste väljamaksmine Rahandusministeeriumi pädevuses, muude meetmete puhul sõltub täitmine sellest, mis valdkonnas EIK rikkumise tuvastas. Kõik Eesti suhtes tehtud otsused tõlgitakse eesti keelde ning avaldatakse Välisministeeriumi kodulehel ning Riigi Teatajas. Samas avaldatakse ka nende otsuste lühikokkuvõtted.

2016. aastal esitas Eesti MK-le teabe rahalise hüvitise maksmise kohta ja/või kohtuotsuse täitmise aruande¹⁸ järgmiste jõustunud otsuste kohta: *Tolmachev vs. Eesti* (kaebus nr 73748/13); *Sõro vs. Eesti* (kaebus nr 22588/08); *Gansen vs. Eesti* (kaebus nr 63717/12); *Kondratjev vs. Eesti* (kaebus nr 46779/15); *Kalda vs. Eesti* (kaebus nr 17429/10). Osa aruandeid tuleb täiendada, kuna kõik vajalikud meetmed ei ole veel võetud.

2016. aastal lõpetati kirjalikus menetluses kümne Eesti suhtes tehtud otsuse järelevalve. Ministrite asemike komitee oma kohtumisel 8.-10. märtsil 2016 lõpetas järelevalve asjades *Tunis vs. Eesti* (kaebus nr 429/12) ja *Mahhov vs. Eesti* (kaebus nr 47446/11); 13. aprillil 2016 asjas *Rummi vs. Eesti* (kaebus nr 63362/09); 25. mail 2016 asjas *Korobov jt vs. Eesti* (kaebus nr 10195/08); 29. juunil 2016 asjas *Gansen vs. Eesti* (kaebus nr 63717/12); ning 9. novembril 2016 asjades *Vronchenko vs. Eesti* (kaebus nr 59632/09), *Rosin vs. Eesti* (kaebus nr 26540/08), *Martin vs. Eesti* (kaebus nr 35985/09), *Julin vs. Eesti* (kaebused nr 16563/08, 40841/08, 8192/10 ja 18656/10) ja *Tali vs. Eesti* (kaebus nr 66393/10).

Aruande punktis 1.2 viidatud EN liikmesriikide kohtureformi teemalistes deklaratsioonides, mis on pärast nende toimumist edastatud Eesti asjaomastele riigiasutustele, on rõhutatud riikide laiemat vastutust konventsiooni riigisisese rakendamise eest. Brightoni deklaratsioonis on kutsutud riike üles rikkumisi kohase seadusandluse ning konventsiooni ja EIKi praktikaga kooskõlas olevate kohtulahenditega ennetama. Eesti peaks samuti kõikide põhiõigusi käsitlevate seaduseelnõude menetlemisel alati kaaluma regulatsiooni kooskõla nii põhiseaduse kui ka inimõiguste konventsiooniga. Juba toimunud rikkumiste heastamiseks peavad paigas olema kättesaadavad ja tõhusad riigisisemed menetlused ning tuleb tagada, et korduvaid kaebusi EIKi ei jõuaks. Brüsseli deklaratsioonis on uuesti rõhutatud vajadust vältida korduvkaebusi, mida aitab tagada see, kui EIKi otsuseid ja nende täitmist puudutav teave on riigisiselt võimalikult laiaulatuslikult kättesaadav seadusandlikule, täidesaatvale ja kohtuvõimule. Oluline on ka üleskutse kõikidele asjaomastele institutsioonidele kaaluda piisava pädevusega kontaktpunktide loomist inimõiguste küsimustega tegelemiseks seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu tasandil. Seda üleskutset võiks Eesti kohtuotsuste igakülgset paremaks täitmiseks uuesti kaaluda.

¹⁸ Täitmise aruanded on elektrooniliselt kättesaadavad, kui kohtuotsuste täitmise järelevalve osakond on need üles laadinud. Arvutivõrgus kättesaadav info ei ole siiski täielik. Vt http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Themes/Add_info/EST-ai_en.asp ja <http://www.coe.int/bg/web/execution/hudoc-exec-database>.